

Sprookje - door Frits Gierstberg (Nederlands Fotomuseum | Rotterdam)

De fotograaf die anno 2013 het Nederlandse landschap wil fotograferen, moet van goeden huize komen. Je kunt je immers met reden afvragen of het nog wel mogelijk is om het landschap in Nederland te fotograferen op een manier die interessant of relevant is – voor de fotografie, voor de kunst, voor het debat over landschap.

Is dat laatste belangrijk? Het antwoord ligt voor de hand: ja, omdat de manier waarop we het landschap in beeld brengen minstens zoveel zegt over wat we daar denken te zien (of willen zien) als over wat zich daar werkelijk bevindt. Het is inmiddels een cliché en daarom in ieder geval ten dele ook waar: het landschap is een spiegel van de cultuur. En dan gaat het enerzijds om het landschap zoals het fysiek is ingericht (of ‘natuurlijk’ bestaat) , anderzijds om het landschap als beeld of afbeelding. Dat zijn dus twee lagen van cultuur en traditie.

Na twintig jaar intensief debat over de inrichting van het landschap in Nederland en een even zo lange periode van intensieve aandacht onder Nederlandse fotografen voor het onderwerp, lijkt het genre van de landschapsfotografie de bloeitijd voorbij. Het mes heeft in die twintig jaar aan twee kanten gesneden. Enerzijds is de bewustwording (mede door het werk van fotografen) te aanzien van de kunstmatigheid van het Nederlandse landschap en de natuur enorm toegenomen: niemand gelooft nog werkelijk dat ons landschap op louter ‘natuurlijke’ wijze is ontstaan. Anderzijds hebben fotografen velerlei stijlmiddelen ontwikkeld en beproefd waarmee het landschap kan worden gedocumenteerd en verbeeld: van het fotograferen van ‘non-places’ tot de omkering van clichés, het gebruik van humor en de ironie

tot het inzetten van tekst om gelaagdheid te creëren. Steeds was het de fotografen daarbij te doen om een nieuwe blik op het landschap te vinden, een andere beeldtaal te ontwikkelen, om anders te kijken, op een manier die past bij de tijd, die de juiste vragen stelt, die helpt om het landschap te begrijpen. Om openingen te vinden voor ons denken over het landschap. Misschien ook om een beeldtaal te vinden waarin het landschap niet als entiteit buiten de cultuur bestaat, maar er juist deel van uitmaakt.

Zonder het menselijk oog, dat ordening aanbrengt, bestaat het landschap helemaal niet, zo stelt filosoof Ton Lemaire in zijn beroemde en nog immer actuele boek *Filosofie van het Landschap* uit 1970. Het menselijk oog dat in Nederland een lange traditie heeft van het in kaart en beeld brengen van dat landschap – tradities die ons kijken en denken van vandaag erover hebben bepaald. Maar de mens maakt ook deel uit van de natuur, zij is er onlosmakelijk mee verbonden, ís natuur. In tegenstelling tot wat landschapsfoto's en andere kijk- en afbeeldingstechnieken (kunnen) suggereren, kan de mens zich niet buiten het landschap plaatsen. Het 20ste-eeuwse modernisme heeft met haar drang naar abstrahering aangestuurd op een harde scheiding tussen natuur en cultuur - terwijl zowel de mens als het landschap altijd beide tegelijk zijn.

De afgelopen twintig jaar hebben Nederlandse landschapsfotografen laten zien hoe we opnieuw naar het landschap kunnen kijken. Ook hebben zij in beeld gebracht hoe wij met het land omgaan. Hoe kunstmatig onze natuurgebieden zijn, hoe de Vinexwijken de groene ruimte opeten, hoe Nederland is verpretparkt, hoe allesbepalend het autoverkeer is, hoe afhankelijk we zijn van het water. De landschapsfoto werd als het ware het projectievlak van een kritische denkruimte, een podium voor discussie.

Fotograaf Hans van Asch plaatst zich met zijn werk uit Troebel Landschap in deze lijn, die inmiddels een traditie mag worden genoemd. Zijn landschappen zijn vol verhalende elementen die vertellen over hoe wij onze omgeving vormgeven en wat we daar doen. Het zijn ruimtelijke beelden, met meer dieren dan mensen. Bij Van Asch treffen we echter niet de duidelijke kritische noot of de ironie aan die het werk van zijn collega's en voorgangers kenmerken. Bij hem zelfs geen verbazing over de soms toch absurde situaties en taferelen die hij tijdens zijn reizen door het land heeft aangetroffen. Van Asch kijkt daarentegen met een milde glimlach naar zijn land, en daar ligt zijn kracht. Het is hier simpelweg leuk, lijkt hij te willen zeggen. Nederlanders zijn pragmatisch en hebben de vlucht naar voren genomen. Zij hebben alle kunstmatigheid en de invloeden van de globalisering allang geaccepteerd. Voor haar inwoners bestaat de kloof tussen natuur en cultuur niet meer. Niet dat er nu een synthese is; men is simpelweg over de problematiek heen gestapt. Daardoor bestaan de vreemdste zaken hier zonder problemen naast elkaar. Zelfs de veelal exotische diersoorten lijken zich niet in een voor hen vreemde omgeving te bevinden. Als hier al iets botst, is het op een vrolijke manier. Gewerkt wordt er niet en je kunt hier onbeperkt dromen in de grote en kleine kastelen die je onderweg tegenkomt. Het Nederlandse landschap is een sprookje.

Voor wie er in gelooft, dat wel.

Frits Gierstberg

ENGLISH

Fairy tale - by Frits Gierstberg (Dutch Photomuseum I Rotterdam)

A photographer trying to picture the Dutch landscape of 2013, must know what he is doing. After all, there are good reasons to doubt if it is still possible to photograph the Dutch landscape in a way that is interesting or relevant – to photography, art or to the discourse on landscape.

Is the latter point important? The answer is obvious: yes, because the way we picture the landscape reveals at least as much about what we think to see (or wish to see) as the things that are actually there. It has become a cliché – and therefore at least partially true: landscape mirrors culture. On the one hand, we are dealing with the landscape as it is designed physically (or already exists in a ‘natural’ condition), on the other hand there is the landscape as an image or a picture. Which results in a double layer of culture and tradition.

After two decades of intense debate on landscape design in the Netherlands, and after Dutch photographers focussed on the subject for a similar period of time, the genre of landscape photography seems to be past its prime. For twenty years, this has worked in two ways. On the one hand, consciousness of the artificiality of the Dutch landscape and nature has increased tremendously: nobody really believes anymore that our landscape has developed in a purely ‘natural’ way. On the other hand: photographers developed and tested all kinds of stylistic tools to research and represent landscapes, varying from taking photographs of ‘non-places’ to inverting clichés, and from the use of humour and irony to inserting texts to create extra layers of meaning. The photographers’ aim was always to find a new view of the landscape, to develop a different visual language. They wanted to look at things in a different way, a way which fits the times, asks the right questions and helps to understand the landscape and find openings for our thoughts about the landscape. Maybe the aim also was to find a visual language in which the landscape is not an entity existing

outside culture, but, on the contrary, belongs to it.

Without the human eye structuring the landscape, it does not exist at all - as Dutch philosopher Ton Lemaire says in his famous book *Philosophy of the Landscape* (1970), which still is quite relevant to our times. The human eye has a long tradition in mapping and representing the Dutch landscape – a tradition which has determined our present-day view and interpretation. But man is part of nature as well, is inextricably bound up with it – man *is* nature. Contrary to what landscape pictures and other perceptive and representational techniques (may) suggest, man is unable to exclude himself from the landscape. 20th-century modernism, with its penchant for abstraction, aimed at a strict separation between nature and culture – whereas both man and landscape always are natural and cultural at the same time.

Over the past two decades, Dutch landscape photographers have shown us how to look at the landscape anew. They also recorded the way we treat the landscape. They showed us how artificial our nature reserves are, they showed us the way our VINEX housing locations consumed green space, how the Netherlands are turning into a huge amusement park, they showed us the way car traffic dictates everything and how we depend on water. Landscape photography seems to have turned into the projection screen of a critical space, a discussion platform.

With his work from *Troebel Landschap*, the photographer Hans van Asch positions himself in this line, which may well be called a tradition by now. His landscapes are full of narrative elements, telling stories about the way we shape our environment and what we do there. The images are three-dimensional, containing more animals than human beings. In his work we fail to find the obvious criticism or irony characterising his fellow photographers and predecessors. They do not show any surprise at the sometimes absurd scenes and situations he found on his trips through the country. On the contrary – Van Asch looks upon his country with a mild smile, and that is his forte. It's simply nice here, he seems to say. The Dutch are pragmatic and have fled forward. They accepted all the modern artificiality and the influences of globalisation a long time ago. The inhabitants of the Netherlands simply stopped recognising the gap between nature and culture. This does not mean that there is a synthesis – they just ignore the issue. That is why the most outlandish things exist side by side without causing any problems. Even to the often exotic animals, the environment does not

seem to be strange. And if there are any clashes, they occur in a cheerful way. No work is being done and you can dream away to your heart's content in the large and small castles you see along the way. The Dutch landscape looks like a fairy-tale picture.

As long as you believe in the tale, of course.

Frits Gierstberg